

ÁLLATTANI ÉS VADÁSZATI FOLYÓIRAT.

MEGJELENIK MINDEN HÓ 1-ÉN ÉS 15-ÉN.

ELŐFIZETÉSI ÁRA EGY ÉVRE 3 FRT.

Szerkesztik:

DR. LENDL ADOLF

és

csikszentsimoni és ernyesi

LAKATOS KÁROLY.

Budapest, II., Donáti-utca 7.

Mire tanít a természet.

Bánfi-Hunyadon láttam egy festett ládát. Tulipánok és rózsák borították minden oldalát olyan sűrűen, hogy a virágok levelének már csak itt-ott jutott egy kis hely. Ebben a szemkápráztató tarkaságban valami nyolcz kis verébnagyságú maradat is lehetett látni. Ezek a madarak hasonlítottak a pávához, de ezek is virágszínűek voltak és semmiféle természettudós se tudta volna megállapítani, hogy a szárnyasoknak melyik osztályából valók.

Ezt a ládát nézve, lehetetlen volt mást gondolnom, mint azt, hogy valami paraszt-ember festette, még pedig magyar paraszt. A vonások biztosak, ez azt mutatja, hogy a festő fiatal, a keze ügyes, a szeme éles és lelkesedéssel dolgozik. Azt is bizonyosra vettem, hogy abban a faluban, ahol ő lakik, senkinek sincs olyan erős fantáziája, mint öneki.

Akkor megkérdeztem, hogy ki festette?

— Egy fiatal parasztember, — felelték, — a legjobb mesemondója Kalotaszegnek.

Ime ilyen tüköre az alkotás az alkotó lelkének.

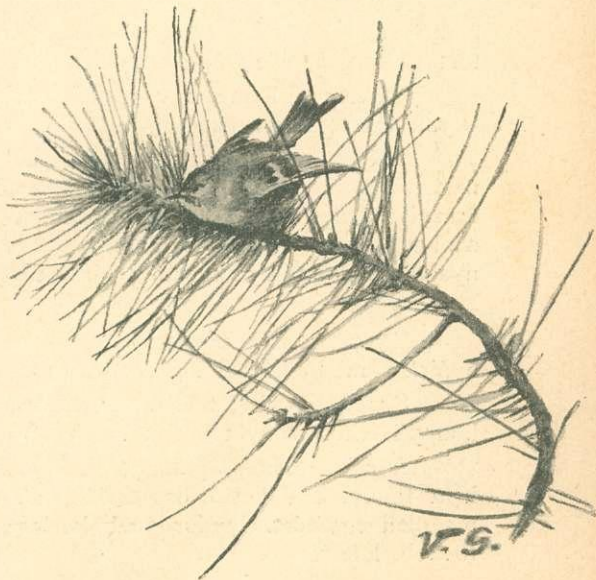
A legnagyobb, legtökéletesebb, legszebb alkotás: a föld, a csillagok, a mindenség.

Kinek az alkotása? — azt nem tudjuk. Csak azt látjuk, hogy egy nekünk felfoghatatlan nagy értelem és nagy erő kifejezéseivel vagyunk körülveve és hogy mi ezt az alkotást teljes egészében át nem tekinthetjük, valaminthogy a tengerről nem lehet teljes fogalma a hálnak, noha belőle való és az egész életét benne tölti.

Még csak azt sem tudjuk, hogy melyik részében vagyunk a mindenségnek? A szélén? Az alján? A közepén? Sokáig azt hittük, hogy a nap a világ közepe, aztán egyszer csak észrevettük a teleszkópokon át, hogy nemcsak ez az egy nap van a világon, hanem annyi, mint a porszem a földön.

Sejtelmekben élünk. Rejtelmekkel vagyunk körülveve. Mi magunk magunkra nézve is megfejthetetlen rejtelmek vagyunk. Nem tudjuk, miből lettünk s hogy micsoda bennünk az az erő, amely gondolkozik és a cselekvéseinket mozgatja.

Vizsgálódunk. Keresünk, mi a legnagyobb és mi a legkisebb. De a teleszkóp azt feleli, hogy nincs olyan temérdekség, amelynél nagyobb még nem volna, s a mikroszkóp azt feleli, hogy nincs olyan parány sem,

melynél még parányabbat ne lehetne látni, ha volna hozzá eszközeink. Pedig ez a két eszköz olyan erő kölcsönöz látásunknak, mintha húszezer éles szemet tennénk egytűvé, egyiket a másik erejéhez és képességéhez.

De a mindenség határainak meglátására húszer szem ereje is erőtlenség.

Isten értelmét és Isten kezét keressük és szemléljük a természetben. A természet vizsgálata a jövő tudománya. A nekünk látható mindenségben törvényeket, megszabott köröket és mozgásokat vesz

észre ez a tudomány. Keresi, hogyan lett mindez, mi a célja és mi a vége?

A ki a buzaszem csírázásának első okát megtalálja, az épp olyan rejtvényt fejt meg, mint a ki a csillagok életébe tud beletekinteni.

Semmi se kicsiny a természetben, mert minden egy-egy gondolat megvalósulása. Ezek a gondolatok Isten gondolatai, azé az ismeretlen istené, akinek értelme és ereje mindenkor és mindenben megnyilatkozik a természetben.

Gárdonyi Géza.

Kihaló állatfajok.

Irta: Sajó Károly.

Aki valamivel gondolatban gyakran foglalkozott, a ki valaminek a szükségét, vagy egy közletről fenyegető veszteségnek a nagy voltát igen élénken átérezte, az jóformán állandóan és ellenállhatatlanul vonzódik az illető tárgyhoz és valami belső ösztön arra viszi, hogy a mások figyelmét is minél inkább ráterelje arra, a mit maga fontosnak és sürgősnek tart.

Néhány ízben, úgy hazánkban, mint külföldön, szóltam már arról, hogy a föld eredeti állatvilága, természetesen a növényvilággal együtt, évről-évre jobban pusztul az ember »kultur«-működése miatt. Az exotikus országokban, melyeket nagyon szívesen tartottunk annyi nevezetes élő teremtmény hozzáférhetetlen menedékhelyének, a pusztulás ebben az irányban talán még rohamosabb, mint nálunk; mert ott az egyebűnben kiküszöbölt kalandorok rablógazdálkodását a még kezdetleges civilizáció semmiképpen sem bírja ellenőrizni és féken tartani.

Sok szó és itt-ott tanácskozás is folyt már ebben az ügyben; de hogy valamelyes eredménye legyen az idevágó igyekezetnek, az általános érdeklődést folyvást ébren kell tartani. Ez az oka annak, hogy éppen e lapok hasábjain, melyek annyi nagybirtokosnak és az állatvilággal foglalkozó számos sportembernek a kezébe jut-

nak, az ügy érdekében, az állatvilág romjainak megmentése végett az üldözöttek számára hathatós védelemért és a már-már kihaló fajok fölkarolásáért esedeztünk.

Ilyen tárgyat persze csak az bir megérteni és átérezni, a ki a gyomor és a zseb érdekein túl bir emelkedni és a mindenséget magasabb, tisztább, az általános durvaságból kihámozott lélekkel tudja áttekinteni. Ha kértünk és könyörgünk, csakis ilyenek előtt tesszük. A hétköznapi gondolatmenet brutalitásától nem sokat remélhetünk.

Hogy a mi ügyünket egész mivoltában és fontosságában fölfoghassuk, legyen szabad néhány példával rámutatnom arra, hogy minő hihetetlen gyorsasággal fogynak el és semmisülnek meg a természet élő kincsei, ha senki sem védelmezi őket, és senki sem vet ügyet a sokszor titokban működő pusztításra.

Kincseket említettem. És csakugyan kincsek azok; még pedig olyan kincsek, a melyeket, ha egyszer eltűntek, soha, semmiféle késő bánat, semmiféle igyekezet föl nem támaszthat, életre nem ébreszthet többé e földgömbön. Minden állat- és minden növényfaj megannyi külön remekműve a természet elképzelhetetlenül régi idők óta dolgozó alkotó hatalmának. Emberi praktika, emberi

Havas világ.

A »Természet« eredeti tárczája.

Éj van.

Sötétség mindenütt; a földet fekete ég fedi.

A homály nagy világosság lenne ehhez képest. Ezt a mélységes gyászt derület sehol sem enyhíti. Nincs pásztortűz; tanyai ablakból gyertyafény nem sugárzik.

Ha nappal lenne, egy véget nem érő rónát látnék. Olyan fekete lenne az épp, aminő ez az éjszaka.

Mélyen hallgat a föld. De valahol mintha suttognának. Szél jár a magasban, az tereferél halkán. Lent is érezni szárnya libegését. A fellegekkel van valami baja, azokat űzi — hajtja. Összetereli egytűvé s mint egy óriási nyáját noszogatja előre, meg ujra előre. . .

Egyszer csak megneheztel a nesz nélkül mozgó nyájra s millió kézzel kapaszkodik bele a bundájába.

Szakgatja-tépi; tele marokkal szórja el szanaszét a könnyű fehér menyét gyapjat.

A csillagformájú puha pelyhek szállnak, ereszkednek le a földre. Ha kettő összetalálkozik a légítáncz alatt: megöleli egymást. Úgy forognak, keringnek, buknak azután tovább, lefelé.

A fekete föld hűvös csókokat kezd érezni álmában. Didergő testét egy-egy pihe érinti olyankor.

A nagy sötétségben világos utakat vág a milliárd fehér pehely. Oszlik a téli éj átláthatatlansága.

Esik a hó! . . .

Reggel van valahára.

A hófehér világ szűz arczára rámosolyog a nap. Tiszta és érintetlen a gyönyörű fehérség, mint egy menyasszonyi fátyol.

A táj kihalt és mégis olyan derűs, barátságos.

Sehol egy lélek sincs, de azért nem érzi az ember magát elhagyottnak. Mert minden kristályos hópehely egy-egy csillogó tündérszem ilyenkor, amelynek él a fénye.

De íme, múlik már a magány.

Egy csapat varjú jön; — lomhán s tanácstalanul kanyarodik vezetője után: vetést keres.

Ah, de mikor minden zöld ott van a hó alatt! . . .

A varjak káromva tévelyegnek. Nagyot rikkant a csapat vezére s más irányban indul felfedező útra.

Kazlak látszanak a messzeségben, ott nyilván tanya van. Arra, csak arra! . . . hátha akad valami hulladék ott?

Kár lenne, kár! . . . ha más varjak kaparítanak meg

mesterség és ügyesség még utánozni is csak durván tudja akár ecsettel, akár vésővel. És éppen azért végzetlenül nagyot vétenek azok, akár magánemberek, akár hatóságok, a kik a végsőig szorongatott fajok utolsó menedékhelyeibe is akár kapzsi kézzel nyúlnak bele, akár pedig a hatalmukban álló védelmi intézkedéseket elmulasztják.

Lehetetlen, hogy az, a kinek van érző lelke és van műveltsége, föl ne háborodjék azoknak a szentségtelen kezeknek romboló hitványságán, kik minden ősi szépet és minden ősi üdeségében még ránk maradt hagyatékot kiirtanak földünkéről.

Nemcsak az állatokról áll ez, hanem a növényekről is. És a földfelület eredeti növénytakarójának eltüntetése többnyire egyet jelent egész sereg állatfajnak eltüntetésével. Pedig nincs is fajunknak ezekre a rombolásokra szüksége! Hiszen szántóföld úgyszólván több van már, mint kellene és a túltermelés úgy leszorította már a gazdasági termények árait, hogy úgy az amerikai farmerek, mint az európai gazdák jó része már veszteséggel produkálja a gabonát.

Vannak, és pedig az *aranyborjunak* — mint az ő részükéről egyedül féltett állatfajnak — lelkesült hívei, a kik minden természeti alkotás iránt csak annyira érdeklődnek, a mennyiben gyárakban földolgozható, megehető, vagy árúcsikk gyanánt pénzzé tehető.

De ezek mellett a kreaturák mellett nagy számmal vannak olyanok is, a kik e földön többre és magasabbra vágyódnak, mint arra, hogy életük folyamán ne legyen egyébben részük, mint abban, hogy a városok közhalmazai közé szorított aszfalton, valamint a mesterségesen kiczirkalmazott, nyesett-faragott parkok gereblyélt útjain ténferegjenek. És sokan, hogy ebbeli szükségletüknek eleget tegyenek, nagy útakra vállalkoznak, csak azért, hogy még földünknek valami eredeti, a kulturától kevéssé érintett és meg nem rontott szűzies foltjában gyönyörködhesseken.

Az emberi nyereségvágy rombolásait, a részint már egészen megsemmisült, részint a végső kipusztulás határán álló állatfajokat elsorolni, manap még úgyszólván

lehetetlen. Kétségtelen, hogy az ide vágó fekete lajstrom, ha össze lehetne róni, hosszabbra nyúlnék, mintsem sejdítjük. Mert hiszen az apró fajok föltünés nélkül bucsúznak el az élet színpadjától, jórészt annélkül, hogy valaki tudomást venne róluk. Csak a nagyobb, ismertebb és föltünőbb fajok gerjesztenek általánosabb sajnálatot.

A ki ezt a sötét tragédiát minden részletében leírni igyekeznék, bizonyára jó vaskos kötetben járhatna csak annyira-mennyire a végére. Erre e helyen és e czikk keretében nem vállalkozhatunk; de nem is ez a célunk, hanem az, hogy terjeszszük annak az érzetét, miszerint e téren minden részén a földnek tenni kell valamit, még pedig kinek-kinek a maga tehetsége szerint. A nagy latifundiumok urai cselekedhetnek önállólag, mindegyik a maga ható körében, a szerényebb vagyoni pedig társulatok és adakozás útján, a mire eddig még alig akadt ugyan alkalom, de — reméljük, hogy nemsokára — talán lesz.

Mert ha az állatvédelem olyan értelemben, a hogy az állatvédő-egyesületek fölkarolták, kétségtelenül nemes megbecsülendő czél, *úgy kétségtelenül még magasabb rangú és becsesebb volna olyan társas munkálkodás, mely nem csupán egyes megkínzott állatviduimok védelmére szorítkoznék, hanem célul tűzné ki azt is, hogy e tizenkettedik órában társadalmunk nemesebb része az élő fauna számára még megmentené azt, a mi földünk sokféle szervezetformájából megfogytakozva, még e mai napig fönnmaradt.*

Hogy ez lehetséges-e és hogy e munka érdemli-e a fáradságot, azt óhajtom e sorok keretében kifejtetni.

A végső katasztrófa előtt való oltalom sikerességét két ősi kérdőző állatunk igen tanulságosan illusztrálja. Az egyik az *östulok* (*Bos urus*), a másik a *bölény* (*Bos bison*). A letűnt százazadokban mindkettő együtt élt az európai erdőkben; de míg az előbbi, mely talán a házi tulkunk őse volt, az utolsó darabig kihalt, mert senki sem gondolt arra, hogy oltalmat nyújtson neki, addig a bölényt az a szerencse érte, hogy néhány magasabb műveltségű

Hó, hó, mindenütt hó.

A síkságon egy kis facsoport ötlik szembe. Egy tenyérynyi erdő az. Nyáron árnyékot kínál a nyájnak; télen bokrai közé menekül a viharüldözött vad.

A bokrok közül egy magas vén fa emelkedik ki, annak a lombtalan ágai közt gunnyaszt egy nagy madár.

Egy *gatyás-ölyv**) az. Erős és veszedelmes. Jó, hogy csak téli vendég nálunk. Most a jóllakott bandita lomhaságával húzódik meg egy helyben. Nem is figyel, csak bután emészt. A fa alatt sok barna toll sötétlik. Egy szegény foglyocska vére festi a havat.

Az ölyv megrázkódik s éppen arrább tipegne az ágon, amikor észrevesz valamit, aminek a láttára kinyújtja válla közé kuporított nyakát. Felborzolt tolla hirtelen lesímul. Az egész tömzsi madár megkarcsúsodik, úgy neki-feszül az en garde-nak. Minthacsak víváshoz készülne. . .

Valami jön.

Látni is alig lehet, oly villámgyorsan csapódik az ölyvhöz egy ökölnyi madár.

Az ölyv kivág erős szárnyaival, de csak a levegőt éri. A vakmerő krakéler ott libeg már a feje fölött s új támadásra készül.

*) Archibuteo lagopus.

Az egy *kis sólyom**) A legkisebb, de leggonoszabb hóhér. Az erőt pótolja benne a szívósság s a clown-szerű ügyesség; a bátorságot a vakmerőség.

Ha akarja, olyanná tudna válni, mint a süvítő parittyakő. Ha akarja, kilőtt golyóhoz léssen hasonlónak.

Tudja, hogy minden szárnyas között ő a legügyesebb s ez elbizottá teszi. Neki mer menni a sasnak is. Megostromolja a tűzokot is.

Az ölyv ösmeri már s vad indulattal figyel a hozzá képest hitvány madarat.

A sólyom egyet fordul, azután még egyet. Farka kiterjesztve; éles kis csőre félig kítátva.

Az ölyv egy pillanatra se veszi le róla merev szemét. Feje utána mozdul a keringő madárnak; súlyos két szárnya emelkedőben, hogy gyorsabban és nagyobbat üthessen.

A kis sólyom legyező farka most hirtelen össze-csapódik; a keringés abban a pillanatban megszűnt.

Az ölyv halkan, rekedten víjjog: érzi, hogy itt van a pillanat!

A kis ragadozó úgy puffan neki a nagy madárnak, hogy majd lelöki az ágról.

*) Falco aesalon.

ember védelmét éppen az utolsó pillanatban megkapta és így legalább a végenyészettől megmenekedett.

Ezt a két állatot sokszorosan összetévesztették és

vén «*Thur*» alatt a most már egészen kihalt őstulkot kell érteni, melynek csontjait még némely lápos vidéken nem ritkán találják ásás közben,

1. kép. A kihalt őstulok (*Bos urus*)-képe. Herberstein báró 1567-ben megjelent könyvéből.

német könyvek is fölcserélték neveiket. Helyesen t. i. a bölényt illeti meg a «*Bison*» vagy «*Wisent*» név, míg az «*Ur*», «*Urochs*», «*Auerochs*», vagy a lengyelek nyel-

Erdekesnek tartjuk egy több, mint háromszáz év előtt megjelent könyvnek e két állatra vonatkozó képeit ide iktatni. *Herberstein* Zsigmond báró, osztrák katoná-

Barna tollak röpködnek a támadás után a levegőben; az mind az őlyv hátából szakadt ki arra az ütésre.

De az ő vaskos szárnya is elérhette a törpe hóhért, mert kétszer is megfordul a levegőben, mint a bukó galamb.

Hogy magához tér: megelégteli a párbajt. Nyílként vág ki a facsoportból és egyenes irányban halad tovább.

Az őlyv bután és dühösen bámul utána jó ideig.

A síkság aljában valami csillog a hó között. Síkvíz van ott. A tó partja nem látszik; mostan nincs is partja. Befagyott a széle, hó borítja a jeget s nem tudni, hol kezdődik a tó.

Hanem a víz csak annál gyönyörűbben kéklik-ragyog.

Olyan üres és tiszta, mint egy tükörlap. Nincs szellő, mely torzolgassa. A felhőtlen ég kéksége keveredik el benne.

A véghetetlen magány költözött a tó környékére.

Szinte felriad a nagy csönd, amikor egy pár süvítő röpülésű, fehérhasú madár ereszkedik a magasból a tóra. Egy pár *jeges rucza* kívánta meg átvonulásában a szűzi fűdőt.

Talán sose voltak még itt; talán nem is jönnek vissza soha többet. Első és utolsó pihenésük ez a hómezőbe ékelt kék vizen.

Semmi se történik; nincs egyetlen egy riasztó hang sem, mégis felrebben hamar a két madár

Emelkedik-emelkedik; ... fehér tolluk csillog-fénylik. A kék tavacska megint üres, lakatlan, mozdulatlan.

Egy fasor van a pusztán.

Úgy vonul arra, a tanyai kazlak felé, mint egy árnyvonal.

Síváron, kísértetiesen nyúlnak szét a meztelen ágak a semmibe. Ugyanazok az ágak, melyek nyaranta sűrű búvóhelyet kínáltak az apró madaraknak.

Most egy magányos verebet is könnyű lenne meglátni az egymásra hajló vesszők között.

Abból a fasorból egy szánkó kanyarodik ki.

Két jó csikó van beletogva, gyönyörű nézni messziről, hogyan emelgeti nagy kényesen a lábát.

A szán egyenletesen síklik a hóban s egyre jobban belevész a fehér sivatagba, mintha meg se akarna állani többet.

Nem hallani ide a lovak csörgőjét, de azért képzelet a fül. — S hó, hó, mindenütt hó! ...

tiszt és diplomata, latin és német nyelven írt művét értjük, mely 1567-ben az utóbbi nyelven ilyen cím alatt látott napvilágot: «*Moscouiter wunderbare Historien*». (1. és 2. kép.)

Bos urus képére nézünk (1. sz. kép), önkéntelenül is a mi házi szarvasmarhánk jut eszünkbe, melynek őseül tekinthetjük. *Herberstein* idejében tehát mindkét tulokféle még mint élő állat szerepelt természetrajzi leírások-

2. kép. Az európai bölény (*Bos bison*). Herberstein báró 1567-ben megjelent könyvéből.

A bölénynek és az őstuloknak képe, ha nem is egészen hű, de a két állat közti különbséget elég jól megmutatja — kivált az akkori időkhöz képest. Ha a

ban és az itt közölt két kép német fölíratainak tanuskodása szerint akkor is összetévesztették őket. És a mi a krónikákban efféle állatokról írva van, arról nem is tudjuk

A madárnál gyorsabban röpül a tekintet, a szemnél messzebre lát el a képzelet.

Oda képzelem magamat arra a havas domblánczra, a minek éppen a gerinczén kalandozik a szemem.

Kürthang kél ott, valaki vadászik.

Hajtanak a kopók. A domboldalon karcsú őz vágat; annak a nyomáról szeretné lecsalni a vadász a kutyáit. Valami mást keres ezúttal.

Itt van a hazája alatt a völgyben egy vén agyarnak, ha ugyan tovább nem állott még a lármára.

— Táú!! táu-te hó! ihó!! . . . hangzik a kopóhívás a kürtszó után.

Jönnek vissza a kutyák leffegve, hekegve. Csak egy marad el; egy, amelyik javíthatatlan, amelyik a legszenvedélyesebb.

Nagyszerű, felséges állat. Tűz folyik az erében vér helyett. Hogy hajtja most az őzet, hajh! . . . Érczharang csendül a torkából. Végig zúg a völgyön s visszhangzik a hegyoldalon. A tetőről szerte nyilalik csaholása; meghallani azt az erdő minden pontján. A völgyekben eltompulva szól, mintha a föld alól jönne.

Vidáman, kitartón, kérelhetetlenül hajt az az egy.

Valami vén bak futhat előtte. Kitudja, minő ravasz, kitanult kópé, aki sokszor lehetett már csatatűzben! . . .

Tudja jól, hogy ezt az egyet, ezt az átkozottat le nem rázza másképp, hacsak a világ végéig nem szalad előle s aközben ezer csel fogással téveszti meg.

Előre hát! . . . folyvást előre! . . .

Ki a vágásból, fel a dombra, a fiatalos közé; le a völgybe a sűrű gaz oltalmazó menedékébe! . . .

Onnan is tovább, csak tovább! . . . Megállás nélkül röptülni át a patakon, átszökni széles vízmosásokon, hogy meg ne sejtse a finom orrú kopó: merre van a menekvés útjának folytatása! . . .

Be az erdőbe aztán, az őserdőbe, ahol elvész a világ egészen; ahol csupasz galyak közé is gyéren furakodik be a sugár. . . .

A mély erdő csöndjében egy szürke árnyék lopózik a kopó-csaholás irányába. Egy tüzes szemű szörny, amelyett a szokatlan láрма csalt ki a vaczkából.

Az őzzel nem törődik most. Gyorsabb az, semhogy ellehetne állani az útját. A másik, a kopó, az biztos préda lehet.

biztosan, hogy melyikükre vonatkozott, mert még néhány évtized előtt is összekeverték a szakkönyvek a két nevet.

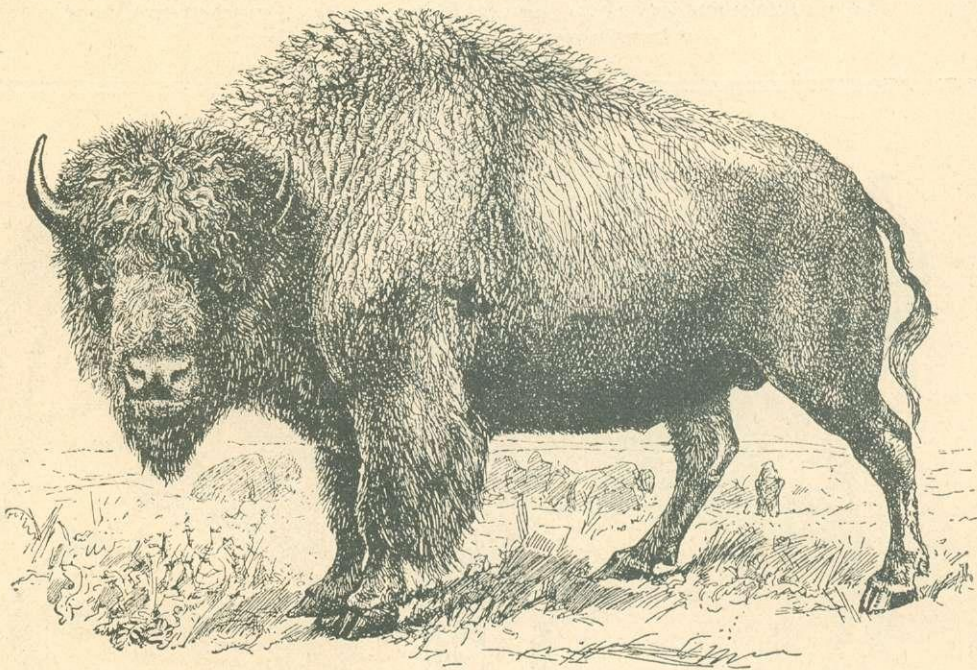
Ez egyébiránt e czikkünk keretébe nem tartozik; valamint azt sem tárgyaljuk hosszasan, hogyan pusztult el a bölény Németország északi részéből, később hazánk-ból, hol Erdély volt utolsó menedékhelye. Mind-
ezt olvasóink megtalálhatják akármelyik jó lexikonban.

A 17-ik századig a két fajt az értelmesebb írók még határozottan megkülönböztették és határozottan úgy nyilatkoztak, hogy az őstulok a házi tuloktól semmi egyében nem különbözik, mint hogy vadon él az erdőkben és hogy színe fekete, csak a háterinczén húzódik egy világos sáv végig, valamint, hogy a szarva nagyobb. A 17-ik században azonban már csak egy ilyen állatról, a *bölényről* szólnak; legalább az ez időtől fogva megjelent leírások mind csak erre illenek rája és most már a régebben két fajra alkalmazott nevet együttesen erre az egyre

ruházzák át. Ez határozott bizonyítéka annak, hogy az igazi «Auerochs», az őstulok, akkor már kihalt.

Hogy a bölény is nem járt így, az igazán csak véletlen szerencse. Európának egy iczi-piczi foltján, Lengyelországban, akadtak olyan fejedelmek, akik sorjában,

egyik a másiktól, hagyományképen vették át a bölény védelmét. Földségünk eme kis foltja a *bialoviczi fenyves*, egy mintegy 2000 □ km.-nyi zordon északi őserdő, hol a lengyel fejedelmek szigorú tilalma a szorongatott nemes állatnak bántatlanságot biztosított. Később orosz kézre jutott e terület, de az orosz uralkodók is adoptálták a bölények védelmét, úgy, hogy e kérdőzök létszáma, habár hol emelkedett, hol fogyott, időnkint másfélezernél többre is

3. kép. Amerikai bölény.

rúgott. — A bialoviczi erdőn kívül még a Kaukaszban is maradt fönn néhány bölény, csak hogy itt nincsenek annyira biztosítva és létszámukról is hiányzanak a pontosabb adatok.*)

A bialoviczi erdő állománya tette lehetővé azt, hogy e becses zoológiai kincsből állatkertek számára is jutott és a nagy közönség is gyönyörködhetett a nagyszerű állatban. Amde az állatkerteket természetesen nem tekinthetjük valódi menhelyeknek, mert ott nekik a szükséges természeti viszonyokat nem találják meg és nincs meg a kellő szabadságuk.

Sokkal figyelemre méltóbb és például szolgálhatna Pless herceg kísérlete, a ki 1865-ben a bialoviczi erdőből tenyésztés végett 3 bölénytehenet kapott és őket először Pleszben, sziléziai birtokán, honosította meg, honnan 1871-ben a mezeritzi erdőbe kerültek.

Hogy a bölénynek kezdettől fogva több ellensége, mint barátja akadt az emberek közt, ezt vad természete némileg megmagyarázza. Mert a mennyire ártatlanok a fiatalok, annyira bőszerűek néha az öregek. Egyébiránt az emberlakta helyeket annyira kerülnek, hogy ha erdei tanyázó helyükre vigyázatlanul, vagy orzó szándékkal be nem hatolnak a hivatlanok, akkor szerencsétlenség emberekben alig esik.

Miként a tulokfélék általában, úgy a bölények is nagy járványoknak vannak alávetve. Éppen múlt századbeli kipusztulásukat is Európa legnagyobb részéből efféle járvány előzte meg, mely a létszámot annyira megapasztotta, hogy a gondatlan vadászok a maradvánnyal hamar elbántak.

De éppen ez a körülmény kívánatosá teszi a faj

*) A kaukázusi bölények lelőhetési jogát kizárólag a csár és a nagyhercegek élvezik.

Szerk.

Az ordas ügetve indul arra a pontra, ahol az őz az imént elvillant előtte. Arra kell járni a kopónak is.

Meglapul a farkas; magas sáskafű borítja körülötte a tisztást.

Csend van. Nem látni semmi élet. A sáskafű jól eltakarja az éhes rablót.

Messziről kürtszó hallik megint. Hazafelé készül a vadász. Hívja, egyre hívja az elmaradt kopót.

A kúrthangra felemeli nagy lomha fejét a farkas. Figyel. Megnyalogatja véres száját.

A kúrthívás mindjobban távolodik; — kezd homályosodni az erdő.

Egy szétmarcangolt tetem van a farkas elsőlába alatt. Az egyre növekvő csendben hallani, hogyan ropogtatják a farkasagarak a közjök került csontokat.

Mindenütt fehérség;... hó! —

Bársony István.

azon fajnál bizonyos faji tulajdonságra vagy tulajdonságokra alapítva többféle, de mindig eredeti és találó neve. Azonban folytatólag vegyük sorba a fajokat:

68. *Aegialitis hiaticula*. Linn. és

69. *Aegialitis cantianus*. Lath.

Ezek a kis tollas egerek az Alföldi juhászoknak igen népszerű madarai. A hol ugyanis nagyobb székta-vakat birkalegelők (juh- vagy «büрге-járások») környeznek; ott e madárkák alig hiányzó, szokott jelenséget képeznek; azonban egyedekben bő előfordulásuk sehol sincsen nekik, alig egy-két pár tűnik fel nagy földterületeken is. Folyton ott lappangnak-villongnak a juhok körül, egérszerű, szinte szemfényvesztő fürgeséget fejtve ki futkarozásaik közben, néha cserregésszerű hangokat hallatva, kivált üldöztetés esetén. A juhokhoz való ragaszkodásuk (minden bizony-nyal a *külláncok* miatt) annyira megy, hogy lehetőleg közelökben alkotják meg családi otthonukat is, valami mélyedésbe vagy zsombik-tőre rakva le piczinke tojásai-akat (nedves helyen). Szóval a juhoktól szinte elválhat-lanoknak látszanak; innét nyerték eredeti magyar nevüket is a *juhászka*-ban és *bojtárka*-ban; hallottam azonban *csőrö-csírre*-nek és *gyöpmadár*-nak is nevezni őket.

70. *Aegialitis fluviatilis* Bechst. Ez a faj jobbára csak a Tisza fővényes helyein tűnik fel, miért is inkább csak a halászok, hajósok és vízi molnárok ismerik és *tiszai-snyeff* néven különböztetik meg egyéb apró szá-ralótól.

71. *Tringa alpina* Linn.

72. *Tringa subarquata* Gould.

A Tringák általában *széki snyeff* vagy *snyeff* néven neveztetnek, a mennyiben nem mint a többi snyeffszerűek a sáros, hanem inkább a nyílt székta-vakat választják tar-tózkodási helyül. Külön faji névvel csak két alakot (vagyis inkább *formát*) különböztetnek meg, még pedig igen eredeti észjárás szerint egy kis *paprika* hozzáadásával. Ugyanis a *T. subarquata* tavaszi érkezéskor már túlnyo-móan élénk színű nászmezt öltvén magára, igen szép *paprikapiros* színt mutat; miért is ezen színbeli saját-sága folytán a «*paprikasnyeff*» igen «találó» elnevezést érde-melte ki magának. És tényleg, csapatos rebbenései alkal-mával akként is tűnik fel a paprikás képzelgésnek e színes madárka, mintha csupa szép piros hüvelykes csörmőpaprikák röpködnének a levegőben! — Hanem kétféle *paprika-snyeff* közt találékonykodik a szegedi vadászok észjárása; a mi egyébiránt a tüzetességre való törekvésnek kétség-telen jele; és ezt öntudatosan teszik, a mi a *kis* és *nagy* jelzők alkalmazásából tűnik ki: a *T. subarquata*-nál ugyanis a *nagy*, a *T. alpina*-nál pedig a *kis* (minthogy az előbbi-nél valamivel kisebb) megkülönböztetési jelzőt alkalmaz-ván. Utóbbi fajra vonatkozólag megjegyzendő, hogy min-dig *korai* megérkeztek, bár még színtelen téli mezét viseli ugyan (midőn is szegediesen *szőke-snyeff* a neve), azonban később előkertülő egyedei mindinkább kiszíne-se-dettebb külsővel érkezvén, a *T. subarquata*-hoz föltűnő hasonlóságot mutatnak a mindkét faj kifestett egyedeinél jellemző illetve közös paprikaszín folytán.

73. *Vanellus cristatus* Linn. Mindenütt *bibicz* a neve; *kibicz*-et csak a sváb mond.

74. *Ciconia alba* Linn. Csakis *gólya*, néha *góji* néven ismeretes.

75. *Ciconia nigra* Linn. *Fekete gólyának* hívják.

76. *Platalea leucorodia* Linn. Mindenütt *kanalasgém*.

77. *Ibis falcinellus* Linn. Ezt némely helyütt ma már a *Graculus carboval* zavarva össze, tévesen *kára-katoná*-nak mondja a nép, de a halászok és vadászok

következetesen *batla* néven említik. A Tiszai sárréteken *fekete sneff* és *saska* volt a neve, mely utóbbi egyébiránt ere-deti *cserkesz* szó, mely e nyelven *görbe kardot* jelent (helyes vonatkozással a madár kardszerűen hajlított cső-rére). Csak érdekes volna tudni, hogy jutott népünk épen *cserkesz* madárnévhez!

78. *Ardea cinerea* Linn. Hajdan egyike volt a leg-népszerűbb madaraknak a Tisza tájain s ma is még hűséges lakója a szőke folyó alsó vidékeinek, noha nagyon is megfogyatkozott, évről-évre mind kevesbedő számban tűnik fel már. Mindamellet (a mi igazán bámúlatos) még mindig akadhatni egészen szárazon maradt nyárfá-sokban is apró gémkolóniákra; a régi híres «gémfalu»-k-nak azonban, rég beharangozott a vízcsapolászatí poten-tia. Ami e madár *nevét* illeti, az volt s van ma is szé-pen. Nevezték *királygém*-nek, *szürkegém*-nek, *gémf*...-nak, *gencs*-nek, sőt tréfásan *tápai előljáró*-nak is. Ma közönségesen csak *kék* vagy *szürkegém* a neve.

79. *Ardea purpurea* Linn. Ez az igazi *f...gém*, vagy *vörösgém*.

80. *Ardea alba* Linn. Ma már ritka, de azért emlé-keznek a nevére, meg magára a madárra is: *kócsag* és *kótyag* volt s ma is az a neve. Hajdan *török-kócsag*, *lovás* és *láboskótyag*-nak is mondták; míg a tolla *kol-csag*-nak neveztetett. *Vörösmarty* is úgy említi:

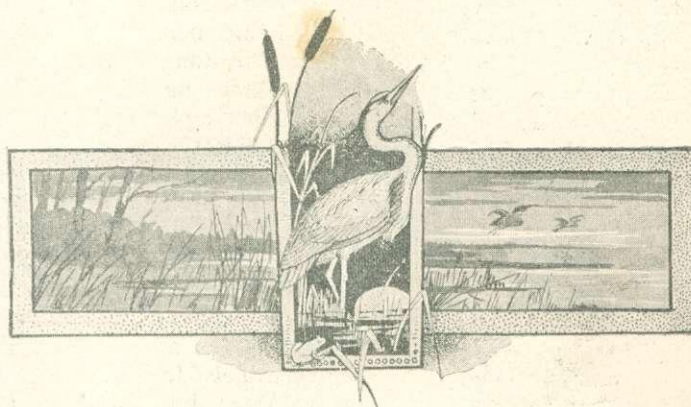
..... Ki lobogtat *kolcsagot* ékes

Nyuszt kalpagja felett ragyogó nagy gyöngybe szegezve.

81. *Ardea garzetta* Linn. Ez is kezd már mythosi alakká válni. Legszokottabb neve *kis kócsag* volt, de nevezték *fehér bakcsó*-nak és *fattyú kótyag*-nak is.

82. *Ardea commata* Pall. Sokféle neve volt s van ma is. Hívták *kakcsó*-nak, *hajaskócsag*-nak, *vasfejű-gém*-nek, *sárgakendős kócsag*-nak (sárrét), *selyemgém*-nek és *galambkótyag*-nak is. A «kakcsó» hangutánzó elnevezés.

83. *Ardea minuta* Linn. A halászok és vadászok *fakutya*-nak nevezték el ugató hangjáról, mely távolabb-ról a kis kutya csaholására emlékeztet. Van még egy másik «szava» is, a mitől német nevét: a *Kleine Rohr-dommel*-t vette, mert szakasztotta olyanformán bufog — csakhogy természetesen hasonlíthatatlánul gyengébben — mint a *Botaurus stellaris*. Hanem igen hasonlít még e hang valami tavairól hallatszó mély hangú *tanyai kuvasz* szagatott ugatásához («büfögéséhez») is. Egyébiránt e hangok alighanem szerelmi «énekét» képezik e különös gémeckének s tényleg mindig *fán hallatja* azokat. A «nádi bika» (*Botaurus st.*) is szokott fára szálni; de fán még senki se hallotta bömbölni és a föntebb elmondot-

tak ötletéből igen kérdéses az, hogy mikor az ismeretes hangokat adja, csakugyan a vízbe dugja-e csőrét? — Nevezik még az A. minutát *kis* és *apró gém*-nek is. «*Törpe gémet*» a nép sohasem mond; *Zwerg*-et használni csak a német szokott.

84. *Botaurus stellaris* Linn. Ez a németek Grosse Rohrdommel-je, a Tiszamenti népnek meg a *nádi bikája*. Mondják azonban még *vízi-bikának* is, valamint nagy néha *dobosgém*-et is hallunk említeni.

85. *Nyctiardea nycticorax* Linn. *Bakcsó* a neve; *vakvarjút* alföldi ember — kivált a Tiszamenti — soha sem mond. (Baranyában *göggö*-nak hívják.)

86. *Crex pratensis* Linn. *Haris*-nak, de itt-ott *harsmadár*-nak is nevezik; némely tudákos paraszt *fűrök királyá*-ról vagy *fűrj-király*-ról is beszél.

87. *Gallinula chloropus* Linn. Mindenütt egyféle-
képen: *vízi-tyúk*-nak nevezik.

88. A *Rallus*- és *Ortygometra*-féléket nem különbözteti meg a nép, hanem valamennyi *vízicsirke* számba megy náluk.

89. *Fulica atra* Linn. *Szárcsa*, a Hortobágyon *tikhódas* a neve.

90. A *Numenius*-ok igen népszerű madarai a Tiszavidéknek, de sok más helyén is az Alföldnek igen jól ismerik e «szép füttyölésű» madarakat jellemző «szavuk»-ról, de látásból is, vagy legalább hírből, mint az idő változásainak csálhatatlan (?) bejelentőit, kiáltásukból szelet, esőt jövendölve, lévén ugyanis közhiedelem szerint külön mindegyik faj más és más időnek, egyik a szélnek, a másik az esőnek az élő barométere. Ugyanis a nép úgy van meggyőződve, hogy a nagy faj (*N. arquatus*) a *szelet*, míg a kisebb faj (*N. phaeopus*) az *esőt* jelenti be. Így ha az első sokat kiáltoz: szeles idő van küszöbön; ellenben ha a másik faj hallatja gyakrabban szavát: akkor esőre van kilátás. Innét a kisebb faj *Numenius*-t *eső-sneff*-nek is nevezik, közhasználatban levő neve azonban *kis szélkiáltó*. A nagy fajnak, mely a legismertebb s leggyakoribb *Numenius*, nincs egy másik külön elnevezése. Ezt a nép általában *nagy szélkiáltó*-nak vagy egyszerűen csak *szélkiáltó*-nak mondja. Általában ez utóbbi szimpla, csakis genus-névnek megfelelő elnevezés, az Alföldön legelterjedtebb; a *pólicz* vagy *póling* kevésbé, a *gojzer* azonban szélteben használatos s a fönt említettekkel együtt mint *hangutánzó* elnevezés, teljesen helyes is; a *szélkiáltó* azonban a legeredetibbnek látszik. Hogy pedig valóban van a *Numenius*-oknak egy bizonyos oly szavuk, mely a képzelő erő segélye nélkül is a *szél* szóképletnek felel meg (azt egy kissé elnyújtott alakba adva vissza), azt tudja mindenki, a ki e madarakat csak egyszer is hallotta szólni; — és az is tény, én számtalanszor megfigyeltem, — hogy e szólásukat (mely különben a visszafojtott u. n. torokhang benyomását teszi), — rendszeren valami kellemetlen időváltozást megelőzőleg (főleg pedig szeles időben) szokták hallatni. Érdekes magyarázatát hallottam én egy ízben egy sárréti pákásztól annak, miért hívják a szélkiáltót e néven. A vén nomád ugyanis a következőképp magyarázta meg a fogas kérdést. «Hát azért uram, mert a folytonos nyugtalan nyafogásával megjelenti a szelet; meg aztán mivel *szelet mond* a maga nyelvén. Mikor egyet szől, akkor azt mondja, hogy *szél* (ez a *Numenius* két tagú szava első felének felel meg), — ha pedig duplán szől, akkor

— ha pedig duplán szől, akkor

másodszor *lesz-t* mond (ez a két tagú szózat másik, vagyis végső tagja). — Igazán, ha ezt a magyarázatot ismerjük a *Numenius* szaváról s a rétvilágban valahonnan nagy messziről üti meg fülünket a mélabús fuvolahang: olyként tetszik a mi fülünknek is, mintha érdekes madarunk jósszáva a *szél-lesz-t* adná vissza. Ám de nem csak öreg pákászunk, hanem a nép füle is úgy hallja, hogy a jövendölő madár saját nevét kiáltja ki, melyben egyúttal a jövendölés is benne van. Megemlítem még, hogy a szegedi parasztpuskások főképp a következőképpen határozzák meg a *Numenius*-okat: *nagy*, *kisebb* és *megint kisebb*. De azt is tudni vélik még emellett, hogy a *kisebb* szélkiáltó (*Numenius phaeopus*) «*goromba madár*», nem csak mivel «*vastag a szava*» hanem azért is, mert «*per-tu beszél*», folytonosan azt kiabálván hogy: *tú tú*. Hanem ennek a kitalálója alighanem valami élénk fantáziájú sváb atyafi lehetett! Tényleg azonban ezt a fajt a Fehértói lesipuskások *tutukának* nevezik.

91. *Limosa aegocephala* Linn. Ennek a hajdan Alföldszerte kivált a Tisza és Körösök menti sárréteken igen gyakori és népszerű madárnak, jódlirozó szólásáról *lotyó* vagy *lotyósneff* volt (s ma is 'az) a neve; de hívták *godának* is. A Fehértói vadászok szólásáról *vonyó-sneff*-nek nevezik.

92. A *Gallinago* féléket egyszerűen *sneff* vagy *sneff*-nek mondják. A vadászok a *G. scolopacinát* *mór-sneff*-nek, a *G. majort* *víz-sneff*-nek, a *G. galinulát* pedig *pekeszín*-nek vagy *szőrisneff*-nek nevezik.

93. A *Totanus*-ok: *füttyölő sneffek* közös jelző alá vonatnak, azonban a puskások a kézben tartott példányokat fajok szerint is megkülönböztetik. Így a *Totanus fuscus* fiatalabb példányait apró pettyegéseiről vagyis az u. n. *kendermagos* pettyarkaságáról: *kendermagos sneff* nek, a disztollazatúakat pedig (melyeknél a «*kendermagos*» pettyegések már eltűntek): *fekete sneff*-nek mondják. A *Totanus glottis*-nak *zöldlábú sneff* a neve, de *pisze-sneff*-et is hallottam említeni e fajnál. A *Totanus stagnatilis kéklábú sneff* vagy *fehértósneff*. A *Totanus calidris* szintén lábszínéről meghatározva: *piroslábú sneff*. Különböztet e fajnak vidékenként sokféle nevét hallani, például mondják *esősneff*-nek (lévén ez a madár is ép oly nyivákoló természetű s az időváltozásai iránt is hasonlólag igen érzékeny, mint a *Numenius* fajok.), továbbá: *lilimadárnak* és *réti-sneff*-nek is, mivel a rétszéli kaszálóknak tavaszonta rendes lakója. — Még több neve van a *Totanus ochropus*-nak: *kubik-sneff*, *fecskesneff*, *czigánysneff*, *molnársneff*, *füttyölősneff* elnevezés váltokozva fordul elő e fajnál. A *Totanus glareola* kevés névvel bír; röptében hallatott csívegéséről *tyücsükenek* és *csívegő-sneff*-nek nevezik; de olykor *tarkasneff* elnevezéssel is találkozunk.

94. *Actitis hypoleucos* Linn. *Parti-sneff*, *kis sneff* és *tiszai-sneff* a neve. Árvíz-jövendölőnek tartják, ha ugyanis a szokottnál egyszerre több kezd mutatkozni s apró csoportokban rebben a tiszai martok tövéből hajó vagy ladik közeledtekor. — Ez a tudákos vadászok *sandlaufer*-je és a nemkülönböztetett parasztpuskás *szandaling* ja. Az igazi magyar ajkú nép azonban nem ismer semmiféle «*laufert*»-t. — Hívják még e csinos kis szárnyast (a hajósok és halászok) *fővénysneff* és *bilegtetősneff*-nek is.

95. *Recurvirostra avocetta* Linn. E madárra a Szegedi puskásoknak úgylátszik ősmagyar elnevezésök van. Ez nekik ugyanis *gulipán* vagy *gulipánsneff* (mint értesültem, a sárréten is így hívták a régi vadászok). Neve-

túl bizonyos régi jó praktikus igazságok közhelyein, konyhai színvonalán.

Pedig nem kell feledni, hogy mint minden sport, úgy a vadászat is a szellemi élet tevékenységének bizonyos irányára van visszahatással. A mellett, hogy komoly és nyugodt áttekintésre hangol s mint egy filozófiailag képezi a lelket, kockázatos esélyeivel férfias küzdelmekre edz meg — s egyáltalában semmi foglalkozás sem szoktat úgy hozzá, hogy a körülmények uraivá legyünk, mint éppen a vadászat. És ebben áll lényegesen férfiúi jellege, erkölcsi méltósága is.

De térjünk a szakirodalomra. Mit tapasztalunk e téren is? Azt, hogy arról az ösvényről, melyet *Ujfalvi* Sándor példája teremtett a gyakorlat s az irodalom terén, messzire *letértünk*. Vadászati irodalmunk mai napság jóformán elveszté tösgyökerességét, eredetiségét s a mi kevéssele téren birunk is, legnagyobbbrást jó volna, ha nem is léteznék... *Ujfalvi* példája *meddő lett*! Salighanem nemsokára igaz lesz, hogy a *Wesselényiek*, *Ujfalviak*, *Chernel Viktorok*, *Abafi Aurélok*, *Róth Józsefek* voltak az utolsó magyar vadászok!... Pedig az ő útjaikat elhagynunk nem szabad: vissza kell térni a régi ösvényre.

Mert — ki tagadhatja? — a mai vadászat és szakirodalom legjavában idegen utánzat, majmolása németnek, angolnak. Ősi jellege, eredetisége nincs egy mákszemnyi se! Rég megette az u. n. «fejlődésének» (!) megkötyagosított «iránya»...

JANUÁR.

Lefaucheux urak találékonyságát dicséri. Kűszöbön van a szezon végleges kapuzárásának ideje. E hó végével kezdetét veszi a *vadászok nagy bűjtje* a maga rémhosszú «nem szeretem» napjaival, melyek unalmas egyhangúsággal nehezedenek rá a legegészségebb kedélyre is. Odakint fűtől, jajgat a szél, mintha most nyúznák s a mérges hideg jégvirágok fantasztikus képeivel rajzolja tele az ablakot. — Mennyivel jobb ilyenkor a meleg kályha mellett, a barátságos kis fészekben, mint kint, a rideg havas világban, mázskálai talán félholt fülesek után — a szél idétlen nótája, varjú káromlás zenéje mellett batramoskodva végig a rideg téli napot! Azt hiszem, ha ránehezül a pogány idő hóval, szélfűtöléssel és «csikorgó» hideggel elegyes hangulata az ember kedélyére, emígyen gondolkozik Dianának még a legszenvedélyesebb hiva is — habár a fülébe csengenek is még a nem rég múlt szép napok víg *hahó-i*. Hanem azért nem minden lehangoló érzés nélkül tér napirendre a változhatatlan felett, a hamisítatlan vadászvér. A szép napok, víg napok emléke nem egy könnyű sóhajnak kölcsönöz röpke szárnyat... És mily kár is, hogy minden oly mulandó, változandó s hogy nincs kivétel — — «*kár, kár*,» mondogatja a varjú is odakint! De lassanként mégis csak beletörődik az ember a jelen sivárságába is és a napsugaras tájak, lombos erdők s a nádas tövidék panorámájára mindinkább ráborul valami átlátszatlan homály, melyet mindig ritkábban és ritkábban kapkod szét a visszaemlékezés szellője... Csupa lelki-testi tengődés a vadász élete ilyenkor; megüli vágyait a csöndes resignáció színtelen szűrkésége, idétlen filozofálásra ingerelve a lelket, mely álmos bagoly módjára gubbaszt odújában. A vigasztalást csak a jövőbe vetett reménykedések nyújtják, meg a — pipa. Mert ellensége a vadásznak még a saját dédelgetett felesége is — éppen a mestersége miatt. Tehát csak a pipa? Jövel tehát hűséges szerszám, jövel kék pipafüst bodor felhői karikázó, tűnő fantomképeiddel, mik mint egy meglevekenvedve libegnek kéklő gomolyaid között! — Valóban, a pipa a vadász egyedüli barátja, a mely még vigaszt nyújtani képes a szilentium nehéz napjaiban; és mily kedvesen is el lehet szórakozni ezzel a hűséges szerszámmal! Pedig nem beszédes állat, csak néha krárog; de a fűstje, az csupa poezis,

1. Mire vadászhatunk? Lassanként szegre kerül minden öldöklő szerszám, mely Lancaster és

Kétségtelen ugyan, hogy a vadászatnak is számolni kell a kultúrával, műveltséggel, — hanem azért korántsem szükséges, hogy idegen eszmék, formák, sokszor bizzar izetlenségek majmolóivá váljunk, hanem igenis úgy lehetséges az, ha a gyakorlat az elmélettel párhuzamos fejlődés alapján, egyarányosan emelkedik tetőpontja felé — annélkül azonban, hogy a nemzeti tradíciók megtagadására vezetne ez s az ősi alapon való fejlődés feltételét szem elől tévesztenénk.

Ha valaminél egyáltalában — a haladási mozzanatokat illetőleg, — úgy a vadászatnál érvényesül amaz elv leginkább s legnyilvánvalóbban, hogy a gyakorlattal fejlődő elmélet az a *tükör*, mely a viszonyok hű képét mutatja, mely kölcsönhatásában a tényekkel a valónak állandóságot, az eszmének gyakorlati kísérletet és mindennek mozgást, életet kölcsönöz.

Részünkről vadászati viszonyaink — illetve szakirodalomunk ezen alapon való hazafias fejlesztésének immáron elodázhatlan szükségessége s kötelességétől áthatva, lépünk lapunkkal a tevékenység (s jólehet a *küzdés*) mezejére — azon reményben téve ezt, hogy a *hivatottak* hazafias önzetlensége bizonynyal segített nekünk azt a zászlót minél magasabbra emelni, melyre »a *nemzeti, a tradíciókhoz hű és az ősi alapon való fejlődés*« jel-szava van felírva.

csupa barátságos misztériummal van tele, mely szétárad körülöttünk s gondolatokat ébreszt, szemlélődésre hangol, nem enged a szellemnek lomha tespedést. Jótékony hatása alatt sorba vesszük a homályosodó képeket újból és újból; érdekeln kezdenek a nőanszok is, a sok aprólékos tárgy, mely körülvesz. Gyönyörködve áldozunk a már milliószor jól megnézett vadásztrófeák szemléletének — hol ide, hol oda röppenvén tekintetünk, némi bizonytalansággal ugyan, sőt néha tán öntudatlanul is; de mindig az *életnek* tevékenységre ingerlő hatása alatt. Egy másután libegnek el előttünk a látnivalók, szobánk fali díszei is rendre: híres versenylovak, vizslák, agarak és szépasszonyok arcmásai. Az ott a Vilma, a másik meg az Ilka... mily érdekesek, pikánsak, karcsúk, mint az őzike; hanem annál talpabb ott a Jutka meg a Kati, ni!... Hanem ezek is olyan unottan tekintenek le ránk a magas pozícióból. Nincsen a szemükben semmi biztató, vigasztaló; és mégis, mintha valami kis melegség áradna szét... Eh, mit! — gyerünk tovább. Rég elfeledett dolgok... Szórakozottan fordul tekintetünk más nyugovó pontot keresni. Éppen nagyot ásít lábainknál a vadászaudiát, »a ki« a »Lamőr« névre »hallgat«, ha meg van a kellő hangulata hozzá. Most kihasználja az időt a zsvány és alszik fáradhatlanul, lomhán, mintha nem is ő volna az a gyönyörűséges mákvirág, »aki« olyan hihetetlen fűrgeséggel szokta kikísérgetni a fülesekét a határból. Ni, most is hogy mozgatja mind a négy lábát álmában! Aztán micsoda vakogásokat visz végbe hozzá, a szemtelen!... több mint bizonyos, hogy álomország nyúlaival van dolga most is, az ebadtának! Elfutja az embert a méreg, ha látja ezt a klasszikus »dresszúrát«, melyet még — elég szemtelenül — a túlvilágon is érvényesít a »drága« (pedig *méregdrága*!) *baptárs*. Micsoda kompromisszum!... Önkénytelenül is egy dörgedelmes »*pfuj has!*« harsan fel ajkunkon a mérges indulat sugalmára s csak aztán ébredünk fel hirtelen, a fantasz magorák élénk káprázatából. Majd magunkba szállva, öljük ismét az időt a nagy pipázásokkal, változatosság kedvéért néha-néha nyakonöntve az unalom polypját egy-egy kvaterkával, víg vadászczimborák körében, ahol oly jól esik egy kis terefere, egy kis változatosság az egyhangú élet közepette. Bogárszem, eperajk, kalypsói gyönyörök — mind-mind csak másodrendű élvezetek ahhoz képest, mit a társas együttlét örömei ilyenkor nyújtanak! A kedves, életvidor hangulat csak úgy duzzadoz, csak úgy árad szerteszét! Mindenkinnek van valami elbeszélni valója és a szó repül s latra nem tétetik a szólások hevében, »eb-

anyja», aki nem hiszi, — bár a szóözön tengerének eszményi szigetén, meglánczolt Prometheusként néha ugyancsak nyőszörög a meggyötört igazság. Rövid idő alatt roppant mennyiségű vad lesz rakásra löve, minden untalan falakat rengető dirrek és durrok szódörgedelmeivel illusztráltatván a beszéd egyenként és összességben a vitéz Stüssi-hősök által, úgy, hogy a macska veszedelmes igyekezettel kezdi az ablakot kaparni s a »Lamór« is »lelkendezve« rohan elő — talán az apportok miatt, mik azonban most csak spiritisztikai megfoghatatlanságok. A Szt.-Hubertban járatlan individuum szájatva bámúl az eddig még »sehol nem olvasott« (!) s »el sem is képzelt« csodahistóriák hallatára — és ám kidülledt szemekkel szívja magába az ekzakt vadásztudományokat a három méteres farkú rókákról, beszélő vizslákról, ötvenet pitypalattyoló fűrjeokról, sárszalonka és kecskebéka párosodásából származó hibridekről és más egyéb istencsodájáról s bár előtte teljesen érthetetlen kancsalítások váltattak, mégis nyomban elhatározza magában egy olyan csodapuskának

A lelkesedés heve lassanként általános jelleget ölt. Valóságos »beszélhetném«-düh száll meg egyeseket, ami még az eddig óvatosan hallgató újdonsült Stüssire is átragad, eleinte némi tartózkodással ugyan, de később annál inkább vérszemet kapva eresztvén neki a szóbeszédet, »hiteles« forrásokból merített, ám egy kissé meglepő vadásztudományának adva tanúságát az efélékkel például, hogy: »a fajdkakas milyen szépen kukorikul«, meg hogy: »micsoda remek látvány az, midőn a fogolykötő nagy kotkodácsolások közben a szárnya alá gyűjti a csibéit ha jön a grifmadár« stb. stb. Mikor pedig a szalonkákról esik szó — siet megjegyezni, hogy ő is látott »bagolyfejű« példányt a »fáról elrepülni«, »még pedig igazít, a melynek füle is volt«... Eleinte némi bizonytalansággal, majd mindinkább elhűlve halgatja Szt.-Hubert három kapituliót kiszolgált nemzetsége a csodálatos observációkat; de aztán mintha valami derűs fény játszadoznék az arcukon... tekintetek váltattak és kancsalítások történnek... Egyszerre csak hirtelen egy erős prüsszen-tes hangzik fel, majd a második, harmadik, — mire kitör a tovább már vissza nem fojtható óriási, falakat rengető hahota és éljenezés... hahaha! hehehe!... A »Lamór« ugatva rohan elő, a macska kitör az ablakot — és a jókedvű morajlás belednyúl a késő éjbe.

a beszerzését, amelylyel állítólag célozni se igen szükséges és mégis mindig talál — mint a minő egy »véletlenül« éppen jelen nem lévő vadászczimborá tulajdonában léteznek. Eközben tovább foly a nagy vadászdéta s repülnek ama bizonyos sulykok özönével. A fantázia szárnyakat ölt s mind merészebb színekkel festi kissé nagyon is negatív képeit. Hát még mikor rákerül a sor a lövészetbeni virtuskodásokra... az ám még csak a vadregényes! Nagyszerű eredmények, olyan megközelíthetetlen világrekordok »lesznek« elbeszélve, hogy ezekhez képest Carver és Irapaine sikerei kismiska-féle fogalommá törpülnek el — és hull a vad esőmódjára (ritka következetességgel az ajkakon a süketedésig hangzó dirrek és durrokra.) Az egyre emelkedő lelkes hangulat lassanként eléri a nivónak ama fokát, melynek szférájában kóválygó harmincz darab szalonka közül a legnagyobb biztonsággal puffant le harminczegyet az utólérhetetlen világrekordokra törekvő lövészeti képességgel. —

A vadászati törvények rendelkezéséhez képest, az összes hasznos vadra — a sörtevadatok, őzbakot, nyulat, tüzöket, fácskát és vízimadarakat, valamint a ragadozó szárnyas és szőrméseket — illetőleg a kárttevő állatokat kivéve, **tilos a vadászat** (őzbakra e hó 15-től kezdve [9. §. c). — Friss hóval a nyúl vadászatok — ha az állomány megengedi — folytathatók e hó végéig s mivel (gyengébb téllal kivált) e hóban a legkövérebb s legnehezebb a nyúl, a pecsenyevadászat szempontjából igen hálados tárgyat képez a vadászmúltságok számára. — A vaddisznó abajgatása most már lassanként befejezendő, ha csak nem mint »váltóvad« szerepel területünkön e szurtos mumus, mert e hóban nagyobbbrészt megbűg már. — A fácskának e hó második felétől kezdve (a helyes vadászatkezelési elvekből kifolyólag) bátran békét lehet hagyni tenyészpagonyaikban, bár ha a törvény februárig (e hó végéig) szabad kezét enged is e vadnál. — A tüzök azonban hasonló elvi szempontból tekintetbe nem jöhetvén — már csak kárttevő tulajdonságánál fogva is, — bármely gentlemanlik vadász is tartózkodás nélkül emelheti rá fegyverét — s ott, hol tömeges előfordulása van, jól rendezett hajtásokkal vagy **maszk** segítségével lesből, igen kedvesen szórakoztató téli vadászmúltságra ad alkalmat; ép úgy a vadlúd is, ha sok és sűrű járása van és egyáltalában ha van. Az oly helyeken azonban szintén leginkább célhozvezető s mondhatni biztos sikert ígér, az élő vadlúdnak **csaliul** való alkalmazása. A kipányvázott élő vadlúd ugyanis egész falkáit gágogja le a kapitólum árulkodó ivadékaiknak, úgy hogy néha szeretné az ember, ha kettő helyett féltucat csöve volna fegyverének! — A be nem fagyott vizek, meleg források mellett néhol, igen szép les vadászatok kínálkoznak — kivált

élő csalikkal — **vizi szárnyasokra** (illetve kacsákra) s nem ritkán ornitológiai ritkaságszámba menő példányokat is keríthetni puszkavégre azok közül, a melyek télre a magas északra hozzájuk tévednek, vagy messze idegenből telelésre ide érkeznek. — A róka s a hol van: farkas, a körülményekhez képest lesből vagy hajtással vadásztatik. Szép holdvilágos éjeken — a kinek megvan a kellő türelme hozzá — a **vidrára** is próbálhat szerencsét, **csúsztatói** közelében állva lest, vagy ahol a jégen kinyalt **léksei** vannak; esetleg begyakorolt tacsókkal, illetve vidrászabakkal **nappal** is vadászhatsz rá, ahol gyakori előfordulása van.

2. A vad tartózkodási helye. A szigorú napokon, nagy hideggel a **nagyvad** a sűrűket, zárt erdőket keresi, egyáltalában oly helyeken tartózkodik, ahol kivált a szél ellen némileg menedéket talál. Nem csak a szarvas és sörtevad, de igen nagy hideggel az **őz** is falkázik a tenyész-vadásokban, sőt néha **nyulakat** is látunk a szó szoros értelmében összebujni valami alkalmas védőhelyen. — A farkas nappal többnyire erdőszéli sűrűsökhöz figyel s csak éjjel rándul ki portyázásokat tenni, mely alkalommal gyakran a kint levő emberi lakokat és falvakat is megközelíti. — A róka kint csatangol s játékból, de néha éhségéből is egerek fogdosásával tölti idejét. Elfeküdni barázdába vagy gödrökben szokott, nagy hideggel vagy erős széllel azonban sánczai közé vonul, de sűrű nádasban is vaczol. — A medve, **borz** valamint a **morga** és **pele** is téli álmát aluszsza már, de általában minden kisebb-nagyobb emlős állat nyugalmas helyet keres magának s elvonul; a **düvadnak** is inkább csak a nyomát látjuk, ha csak üldözésükre nem indulunk; itt egy nyest, menyét avagy görény, amott egy vadmacska s nagyon ritkán egy hiúz nyomát az őserdőkben. A nyomok a vadak neméhez, illetve fajához és fajlagos szokásához képest különböző vadbúvó helyekhez vezetnek el, így **vadmacskák** és **kövi** (házi) **nyestek** tanyáikhoz, melyek romokban, sziklarepedésekben léteznek (de néha emberi lakokban is); a **nyuszt** (nemes nyest = fanyest) odvas fákban, mókus és vadgalambfészkekben; a **görény** rókalyukakban, romokban, farakások alatt, sőt nagy madárfészkekben is. A **vidra** is többnyire lyukában folyók vagy tavak partján, de jégalatti száraz helyeken is tartózkodik. — A **nyúl** mindenütt található, de kertek és gyümölcsösök körül leginkább. — A **fogoly** és **túzok** mint az előző hónapban; előbbi azonban néha nagy vándorútat tesz meg s egyszerre csak oly helyeket is benépesít, a hol ezelőtt elvétve vagy legalább is igen csekély számban fordult elő.

3. Párosodás. A farkas néha már e hóban megkezdheti a koslatást, sőt kivételesen a **vadmacska** is pacsomagolni kezd. A **vadsértés** folytatja a bűgást; egyébb vadnál csak tartósan enyhe időjárás mellett tapasztalhatni a nemi élet nemí kezdetleges nyilvánulását, így a **nyuszt** és **kővinyestnel**; de ugyancsak e hóban néha már a **róka**- és **nyúl**nál is. Az **ellést** illetőleg a **medve** már világra hozta magzatait („bocsait”, melyek száma rendszerint **kettő**).

4. Prakszis. A most már mindig zordonabbá váló idő folytonos, mind fáradthatatlanabb tevékenységre serkenti a vadállomány sorsát szíven viselő vadást s míg egyrésztől minden tehetségével a szárnyas ragadozók és düvadak irtásán fáradozik, másrészt vadállományának lankadhatatlan gondozását és ápolását tartja szem előtt. — Az idejekorán berendezett étető és szóróhelyek szigorú következetességgel naponta ellátandók a vadászterületen létező különböző vadfajok igényeinek leginkább megfelelő, egészséges táplálékkal. Ha nagy a hó, különösen ha olvatag napra fagy következtén, jégvártság lett felszíne, mi oly nagy veszélyt rejt a fő, őz és sörtevadra nézve, — a vadat mozgatni, nyugtalanítani nem szabad, sőt a sörtevadat is étetés által (szórásokkal) helyhez kötni igyekezzünk, nehogy kárt tegyenek magukban a veszélyes járaskelésekkel, másrészt pedig, hogy éhségükben a fákban ne tegyenek kárt, mi sokkal jelentékenyebb lehet, mint az élelmezésére fordított költség. — Ahol nagy nyúlállomány tartatik fenn, e hóban már meg kell kezdeni táplálásukat, szénacsomókat kell felkötni számukra és borsószalmát, zab- és búzakalászt, nyír-, ákác- vagy topolyágakat szórni el helyenként. Hanem óvakodjunk lóherét vagy luczernát tenni ki a vad számára. E takarmánynemek sok vizet kívánnak, miért is a bezabált szegény fülesek folytonos hófalásra kényszerülnek, minek következtében a here megdagad bennük s roppant puffadást okoz nekik, mi sok esetben a szegény állatok vesztét okozza. Az oly gyakori téli nyüldögők majdnem kivétel nélkül a helytelen táplálkozási viszonyokkal állnak összefüggésben. Ahol a téli nyültakarmányt **nem** here és luczerna képezi s ezenkívül gyakorlatba vétetik a vadtakarmány egy részének **mérsékeltén sós vízzel** való kezelése (áztatás útján), ott nyüldög sohase fordul elő; de az őz és fővad is szívesebben elfogadja a különben

nem igen kedvelt száraz tápanyagot, ha az sósvízzel kezelik, a mely eljárás nemcsak hogy egészségi viszonyaira gyakorol jótékony hatást a vadnak, de kondíciójára is hatványozólag hat; illetve viszonylag a legjobb állapotban tartja fenn; csak nem szabad a túlságig vinni, illetve a sóval való impregnálással visszaélni, különben a vad folytonosan ital után epékedvén, a pukkadásig teleissza vagy eszi magát hóval, minek következtében könnyen **hastífusznak** eshetik áldozatul, mely betegség telente a nyulakat oly sok helyen megtizedeli. Nagyon magas, kerges hóval, midőn a nyulak nem kaparhatnak és más módon se juthatnak táplálékhoz, vagy éhségükben a faiskolák és gyümölcsfákban gyakran nem csekély károkat okoznak rágásaikkal, — a mit akként lehet megakadályozni, ha a csemeték stb. annak idejében **fehér újságpapírral** (makulatura) beburkoltatván, spárgával erősen körül köttetnek. Nincs rá eset, hogy az ily módon védett fákat avagy bár mily néven nevezendő növényt a nyulak inváziói ellen biztosan meg ne védhetnénk. — Folyton nagy gondot kell fordítani a **fácánételek** (szóróhelyek) és **fogolyszórók** (rőzse-kunyhók s egyéb mesterséges étetők) ellátására, tápanyagul természetesen magtakarmányt használván. — Nem árt a szóróhelyek s étetők körül **héjakosarakat** s **károvasakat** alkalmazni; a **riasztók** nem érnek semmit; nem hogy félnének tőlük az orvadarak, de éhségükben néha ki is kezdik a kiakasztott holt varjakat, héjakat stb.; a másféle riasztókat, teszem például a szalmából készített **rémekeket** vagyis az u. n. »jancsi»-kat és rongycsafatokat, — szinte már rövid idő múlva ignorálják. — Mivel telente a vadászterületen lappangó összes káros elem: nyest, menyét, róka, orvadar stb. a fáczánosok körül szereti tanyáját felűtni, nap-nap mellett fáradhatatlan razziákkal kell ellenük védekezni s tüzzel-vassal megsemmisítésükre törekedni. Különösen ügyelni kell a héják, sasok és sólymok látogatásaira, melyek erős telekkel gyakori vendégei a fáczánosoknak, sőt egy-egy **uhu** is felbukkan néha ritkaság gyanánt. — Ha a vadászterületen sok **varjutépésre** akadunk: az **sólymok** (*Falco peregrinus*) és **sasok** jelenlétéről tanusodik, — míg a **fogoly**- és **galambtépések** **héjára**, az **apró-madártepések** **károvalra** s a **verébtepések** **kis sólyomra** (*Falco regulus*) vallanak; ezek elpusztítása céljából aztán legcélszerűbb az **uhut** elővenni; de ha a körülmények engedik, mérgezett lódögöt is sikerrel alkalmazhatunk. A **varjak**, **szarkák** és **mátyások** szintén megrégezhetők, vagy pedig hús-hulladékkal valamely kedvező helyre szoktatván, fegyverrel irtandók. — Róka-, nyest-, menyét és farkasnak csapóvasak és törökkel való fogdosása e hóban legjobban érvényesülhet; úgy szintén a lódögnel való **éjjeli leseknek** is most van a legfőbb idejük. — Többször időt kell szakítani a vadmacska és nyuszt **nyomozására** is, úgy a **nyestre** is legyen gondunk. Ez a három rabló értékes szőrméjével különben is kárpótol a fáradozásokért; elpusztításuk folytán pedig valóságos áldás háramlik a vadállományra. — Ahol várromok vagy elhagyott épületek, pajták, szalmás-színek vannak a vadászterületen, ilyenekre veszi be magát a **nyest**; azért időnként célszerű körülmöözni az ily helyeket; mivel pedig a nyest igen ideges állat, **kaszaköszörülés**-, **láncz csörgéssel** könnyen ki lehet ugasztani búvhelyéről s **rattlerek** (szükség esetében **tacsók**) segítségével prédává tenni. Hanem mindenesetre az épület körül fegyveres őrszem is toglaljon állást, nehogy esetleg elszökhessen a rendkívül ügyes és furge bestia. — Ott, hol állandóan sok **róka** szokott tartózkodni, koslatásukat megelőzőleg — illetve annak kezdetleges stádiumában, könnyű szerrrel sokat elpusztíthat belőlük a **jősemű** vadász. Ugyanis ez időtájt a rókaik mind kint a földiken tartózkodván, napos időben a szántásokon, barázdákban kutyamodjára (orrot farktőhöz téve) karikába fekszenek, mely alkalommal kocsival (esetleg szánnal) igen közelre beközelíthetők s úgy szőlőlván fektükből lehetők ki. — Leseken legkönnyebben lövésre kapható a vöröskabátos ravaszdi, ha erre készített csalópokkal a kácsa hápogását, az egér czinczogását, a nyúl nyávogását utánozzuk (ez a **kányákat** és **sasokat** is lépre csalja). Aki pusztá szájjal utánozni tudja az **egér czinczogását**, ezzel leghamarabb czélt ér a rókánál. — Végül az esti és éjjeli leseket illetőleg lúdra, rókára és farkasra — megszívelendő jó tanácsul álljon itt, hogy az **őzi ködök** beálltától kezdve **delejtű** (kompasz) nélkül soha egy lépést se tegyen a vadász. Fátlan nagy pusztaságokon, hómezőkben a legkitűnőbb helyismeret és orientáló képesség mellett is könnyen el lehet tévedni, illetve eltéveszthetni a helyes irányt, a melyben haladnunk kell, ha egyszer meglep az aprításra alkalmas sűrű és vastag **köd**; — és milyen komoly hasznát vehetjük ilyenkor annak a kis billegő jószágnak, a mely mindig a fókák hazája felé mutatja a fixet; de hózivatarok alkalmával erdőben is nagy szükség lehet rá; miért is — kivált szolgálati vadásznak tanácsos állandóan zsebben vagy fityeléken hordani és soha otthon nem felejtani.

5. Állat-élet. E hóban már valóságos varjúvilágot élünk!

Ezres csapatokban látjuk a vetéseken, útfélen sőt nagy hideggel és hóval a városok és falvak utcáin is a búsan károgó fekete se-reget. — Az erdő lekoppadt, a csöndes s havas, zuzmós fák úgy ál onganak a nagy kiellenségben, mintha megannyi fehér lepelbe burkolódzott százkarú rémalakok volnának. — A néma csendbe csak olykor vihog bele a *fekete harkály* vagy a *küllő* manó szerű kacagása, aztán megint csend lesz, legfeljebb valami kopogások hallatszanak, amint az erdő szárnyas ácsai kutatják a fák odván élelmüket: a bábokat, pondrókat. Mert bár a rovarvilág e hóban teljesen kihaltnak látszik, de az új nemzedék csirája millió és millió tojás, pondró és báb képében téli álomba sülyedve vár a kikeletre, szintúgy mint a növények. Különben a madárellet is majdnem mozzanat nélkül való, kivált kint a végtelennek látszó hómezők tájain; csak itt-ott, a behavazott árkok partjain meredező bogácskórókon van némi lüktetése az életnek *Kenderikék*, tarka *stiglincsek* sűrűnek a magvas kórók, tüskös növényfejek körül, kopácsolva belőlük az érett magot ideges igyekezettel, észre se véve a nagy munkában a fenyegető veszélyt, mely egy-egy karvaly, apró sólyom alakjában nyilaló villámként közelít feléjük. — A természet különben hangtalan, néma, idekint is; csak néha hallatszik valahonnan távolról egy-egy tompa pukkanás s ezt követőleg fekete madárfelhő fogja el a látóhatár egy nagy darabját... valaki a varjakat ijesztgeti ottan. — Egy-két nagy madár is tolja arra felől magát — kimért, ütemes szárnymozgásokkal libbentve a lepedő szárnyait; hanem alig hogy repül egy darabot, már ismét leszáll — lomha lesre ülve, behuzott

nyakkal gubbasztva, mintha nagy oka volna a búslásra. — Majd ismét újabb mozzanat — úgy tetszik, mintha fönt a levegőben hegedűhúrokat pengetne valaki; ám, apró madárkák azok, melyek kurtá szállítások l csengő panaszcsicsérgéseket hallatva, kóvályognak a havas táj felett, keresve Isten morzsácskáit, mely oly kevés, oly drága most. — A szélsőpörte helyeken néha egész csapatait látjuk a „mező költészeté”-nek, a szegény *pacsirtáknak*, melyek alighanem megbánták már, hogy mint a fecskék a »ledérek«, »égghajlatot nem cseréltek« Leverten futkosnak ki erre, ki arra; de hiába, nem »terített asztal« már a föld. Azután összebújnak az istenadták — melengetni egymást. A kenderikék is úgy tesznek, ha hanyatlani kezd a sárga fénygolyó a kietlen világ felett. — A *bagolyfejű* (*Circus cyaneus*) is tart az erdő felé — elülésre, valami terebélyes fának közel a törzséhez keresve szél-től védett nyugvóhelyet magának — minden tudományos természetrajzi okoskodás daczára is. — A téli *madárvilágot* illetőleg feltűnőbb alakok csak téli vendégeink közt akadnak, melyek már teljes számban lepik el a folyamok be nem fagyott helyeit: *jeges-kácsák*, sarkvidéki *buvárok* (*Colymbus*), *sirályok* s néhány *kacsafaj*, melyek közt néha *fekete fajok* (*Oidemia nigra* et *fusca*) is akadnak. — Az erdei patakok mellett még mindig ott találjuk a *víz-rigót* (*Cinclus*) vigan sűrűgve, mintha csak nyár közepe volna. A patak jégkérgén tova szaladva derülten énekel, keresve egy helyet, hol a víz alá bukhat apró halakat fogdosni.

Lakatos K.

APRÓBB KÖZLEMÉNYEK.

Nansen rózsasirályai Budapesten. Ismeretes, hogy *Nansen* merész északsarki utazásán nyolcz rózsasirályt, ezek között néhány ifjúkori tollazatban levőt szerzett *Collett R.* egyetemi tanár Christianiában, aki az expedíció madártani részét fogja feldolgozni, fölkérte *Nécsey István* magyar festőművészt (akinek szép rajzai „*A Természet*” már több füzetét is díszítették), vállalni el e szép sirályok lefestését, abból a célból, hogy a táblát sokszorosíthassák. A művész e megítéltő felhívásnak eleget tesz s valószínű, hogy a tábla sokszorosítása is itt Budapesten fog történni. Ezt a nagy sikert a *Falco Feldegi* képnek köszönhetjük, melyet színes tábla mellékletben az „*Aquila*” IV. évfolyamában úgy a magyar, mint a külföldi ornithologusoknak bemutatott. A sokszorosítást a *Czettel és Deutsch* nyomdai műintézete végezte.

Egycsülkű, illetőleg egyujjú disznók előfordulnak néha-néha és meg van bennök a tendencia eme abnormális sajátságukat átörökíteni. Már *Aristoteles* ismerte ezeket s utóbb is gyakran említik az irodalomban. Újabban a bukaresti állatorvosi iskola tanára, *Wasilescu* figyelte meg ezeket az abnormitásokat és egy kantól néhány év alatt 54 disznót tenyésztett, amelyek közül 39 darab egyujjú és csak 15 darab kétujjú (rendes) volt. Most már tíz generáción át állandóan mutatkozott ezek között a lábaknak e rendellenes kifejlődése, daczára annak, hogy semmiféle előnyük ebből nem magyarázható ki.

Kutya-gereznák. A kutya szőrös bőrét sok helyütt használják a föld kerekiségén ruházati anyagul, de talán sehol sem oly mértékben, mint *Mancsurában* és *Kínával* határos egyéb ázsiai országokban, a hol a kutyákat óriási mennyiségben csakis ezen célból tenyésztik. Így pl. *Newshvang* ban — egy közbe eső vásárhely — a kutya gereznaforgalma, évente átlag 2 millió frankra rúg. A gereznák szín, nagyság és a szőr hosszúsága szerint osztályozva, átlag darabonként 2 frankba kerülnek. Sok ezer számba tenyésztik a kutyákat külön e célra szolgáló tenyészdékből; körülbelül 8 hónapos korukban agyonütik őket, a mi rendesen téli időkben szokott történni, mert akkor szőrük tömöttebb, fénylőbb és szebb.

Tudósítások.

T. Szerkesztőség! Október 8-án délután cserkélés közben a meglehetősen sűrű »alnövet« között — tölem mintegy 60–70 lépésnyire — egy *őzbakot* vettem észre, melynek egyébként — hát-tal állván felém — csupán csak

agancsainak hegyét láthattam; a sűrű alj miatt közelebbre becserkélni azonban nem ehetett. Előre tehát nem mehettam, miért is egy néhány hátra- és oldallépéssel iparkodtam előnyösebb kitekintést szerezni magamnak és sikerült is ily módon a bak figurájából azt a részt megpillantanom,

melyet a vadászszem mindig fürkészni szokott, t. i. a *lapocskát*. A másik pillanatban már durant fegyverem s a szíven talált bak tűzben esett össze. Örömmel siettem zsákmányomhoz; de mily nagy volt meglepetésem, midőn megközelítve, csak egy agancsot láttam helyén, míg a másik hiányzott, hihetileg egy-két nappal ezelőtt vethette azt el, minthogy a *rózsátó* már hegedni kezdett s igen gyenge hártáya volt fedve — Bele kellett azonban nyugodnom tróféám hiányos voltába; rövid töprengés után tehát *őzbakomat* lábainál összekötve, nyakamba kerítettem s hazafelé irányítam lépteimet. Rövid gyalogolás után lakhelyemre érve, a bakot ledobtam; ebben a pillanatban azonban egy újabb meglepetés kínálkozott számomra: *hült helye volt most már a másik agancsnak is!* Utközben valahol elveszett.

Ezen esetet csupán annak dokumentálásul óhajtottam közölni, hogy a jó időjárás és főként a kitűnő táplálkozási viszonyok mily nagy befolyást gyakorolnak az agancsképződés *előhaladására* nálunk a Bakonyban is, a mennyiben nálunk a nagy és középvad *előbb veti el agancsát a rendes szokott időnél*.

Sok vadászüdvö!

Hunároké, 1897. november.

Lipka Pál,
erdész - segéd.

* * *

T. Szerkesztőség! Szavamat beváltva, szabad talán egy adattal szolgálnom — még pedig az agancsképződést illető ismeretekkel, amelyek oly sok és gyakori meglepetésekben részesítik a legtapasztaltabb szakembereket is.

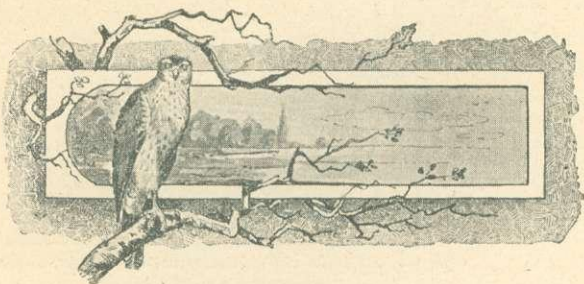
Augusztus hó 31-én a Tordai Vadásztársaság a városi »nagy erdő«-ben hajtóvadászatot rendezett, mely alkalommal egy 19

kilogramm nehéz jól kifejezett *özbakot* ejtettem el. A hajtás befejezte után bakomat szemle alá véve, a legnagyobb meglepetésemre tapasztaltam, hogy bakom agancsait már *leütötte*! Va jön mikép történhetett az meg ily időelőtti időben?! Talán a korai tél beálltával állna ez összefüggésben? Vagy mi hát az oka? — — — Valóban egész sora a kérdőjeleknek tolokodik fel itten! és minden bizonynyal elég érdekes a dolog arra, hogy a tapasztalt szakemberek nézetnyilvánításait provokálja lapunkban a »Természet«-ben. Részemről a legnagyobb érdeklődéssel várom azt.

Teljes tisztelettel

Torda, 1897. XII. 3.

Ercsényi Béla,
m. kir. főerdész.

Szerkesztői üzenetek.

Cs. L. Keszthely. Ez idő szerint még nem foglalkozunk egy »Vadász-naptár« kiadásának eszméjével.

Express. Egy *Springer-féle* alig használt, elegáns kiállítású 450-es számú expressz-rifléd golyós-fegyver 70 frt.-ért eladó. Vételára 200 forint volt. Csakis vadászat felhagyása miatt vált feleslegessé. Bővebbet a szerkesztőség.

E. B. Torda. Bizony vadászati műszavak dolgában nehéz helyzetünk van. Hanem arról tessék meggyőződve lenni, hogy a német »grübelej« fordított szörny-szövevényeinek egyáltalában nem vagyunk hívei, általában annak az elvnek sem, hogy külön műszóval jelöljük meg azt is, a mi tulajdonképpen nem külön fogalom s alkossunk szavakat olyan tárgyakra, melyek fogalmával a *nép* nem is bír. — Hogy a *nemzeti vadász-műnyelv* eddig nem fejlődhetett ki, az az *idegen tanok követésében találja magyarázatát*. Amit műnyelv dolgában eddig bírnak, az nagyrészt ugyanis német utánzat, idegen ízű, de emellett bizonyos parlagiasságtól se ment; mégis *ez* a része a leghasználhatóbb. Ezt a részt kell kicsiszolnunk, nem pedig len idegen minták után a nyúl fülét *kanál*-nak, lábait talán *járókák*- vagy *ugrantyú*-knak stb. neveznünk, mint ahogy műnyelvünket némely szarvasi borbélyok átalakítani szeretnék — német ideálok után futkosva. — Különben a »magas vadászok« kifejezés csak sajtóhibából eredt, amennyiben a *»rangú«* szócska közbeszúrása véletlenül kimaradt a két szórész közül. Egyébként szíves jóakarattal figyelmeztetéséért fogadjunk hálánk kifejezését s egyben biztosítjuk.

suuk nyilvánítását arra nézve, hogy a magyar vadászati műnyelv fejlesztésére irányuló legcesekélyebb hozzájárulás is olvasóink részéről a legszívesebb fogadtatásra talál nálunk. Mondja el ki-kí véleményét s győzzön a jobb.

L. N. Titel. Hogy önöknél a *szélkiáltó madarat* a svábok »poli poli« kiáltásáról *»policájvögels«*-nek, a zsidók pedig *»gój-gój«* szaváról *»gój-auslachen«*-nek nevezik, ezennel tudomásul vesszük.

Magyar - Hírlap, Budapest. Nevezett lap egyik közelebbi számában lapunkat illetőleg a következő közlemény foglaltatik: *»A természeti«* szerkesztőségének arra a kérdésére, hogy mit lehetne *»lőjel«* helyett használni, itt felelünk. Tessék használni ezt: *»sebjelzés.«* *»A fő- és ősvad sebjelzése.«* Ebben benne van az, aminek lenni kell és azonkívül teljesen magyar is. A mikor a vad sebet *nem* kapott, az külön kategória. — *Szívesen köszönjük s elfogadva jövőben alkalmazni is fogjuk a helyesbítést. Együttal fogadjuk a »Magyar Hírlap« »Nimrod«-ja a »Természet« »Nimrod«-jától e helyen legszívesebb vadász-üdvözlését.*

K. P. Fiume. A nép háromféle *békát* különböztet meg: magyar, német és tót-békát. Ha összepörölnek valamiért a tóban: a német béka ekként fenyegetőzik: *»wart, wart«*. Erre a tót békák dühbe jöven, szapora *»csozsemoje, csozsemoje«* féle kiszólásokkal felelgetnek vissza a denuncians nyelvvelésekre. Most aztán a magyar-békat is elhagyja a türelem erőnye és erőyes *»adtateremlette, adtat-remtettek«*-kel hurrogatják le a proletár sokadalmat. Mink így hallottuk.

B. vadász, Teszár. Hogy *zenélő puskák* »kaphatók«-e? Már hogyné volnának »kaphatók« — *Amerikában*, még pedig hír szerint olyanok, melyek vadászat közben a legdivatosabb operette-áriákat verklizik, hazamenet pedig a general-mars-ot trombitálják.

Dr. Lendl Adolf intézete vesz friss állapotban (nyúzatlanul) kitöméshez alkalmas, szép, nagy medvéket, hiuzokat, nagy sasokat, nagy füles baglyokat, vadmacskákat, nyest, nyuszt, vidra és egyéb szőrmés állatokat. Vasuti gyorsárúként, illetőleg póstán küldendők be.

P. Didon alkalmi dísműve: *»A tudomány Isten nélkül«* (III. kiadás) *felaron kapható díszkötésben 140 frt-ért (vagy 5 sacr.)* Dr. Somogyi Aladár prém. tanárnál, Bpest, József-körút 43. sz.

Dr. Csuday Jenő egyetemi magántanárnak »A magyarok történelme« című művét a magyar sajtó a legkedvezőbben fogadta. E mű (2 kötet, nagy 8 ad, 64 iv, Árpád és I. Ferencz József lovasképével [Morelli fametszete] díszes félbörkötés) bolti ára 12 frt leendő; a kik a szerzőnél rendelik meg (Bpest, József-körút 19. II., 4.) azok 9 frt 60 kr-ért portómentesen kapják.

A főváros közelében (jó közlekedés) kitünő vízi vadászat kedvező feltételek mellett bérbeadó, esetleg tagok felvételnek. Bővebb felvil. a szerk.

B. R. urnak. Arad. Ajánljuk önnek Zempléni Árpád költeményeit; vegye meg »Uj Versek« című kötetét (kapható szerzőnél Bpest, IX. Czuczor-u. 8. szám — ára 50 kr.), sok szépet fog abban találni A mi lapunk nem hozhat annyi költeményt, mint amennyit ön kíván.

Kérelem.

Kérjük, méltóztassék e füzetet, ha nem tetszik azt megtartani, illetőleg előfizetni reá, valamelyik érdeklődő ismerősének átadni. — Az előfizetési pénz (3 frt. évenként) dr. Lendl Adolf intézetének küldendő (Budapest, II., Donáti-utca 7) lehetőleg az e füzetben mellékelt pósta-utalvány felhasználásával. — Tanintézetek levelezőlappal évi számlájokra rendelhetik meg e folyóiratot. — Kérjük az előfizetést mielőbb, hogy a füzetek szétküldésében zavar ne támadjon. — Uj előfizetési megrendeléseknél megküldjük a már eddig megjelent füzeteket is.

TOLDI LAJOS
könyvkereskedése

ajánl vadászati
műveket és képeket,
szintügy iskolai
könyveket

BUDAPEST
II., Fő-utca 2.

Az összes Leuckart-Nitzsche-féle
álattani fali táblák (felhúzza, fa-
lécczel, majdnem új, jó álla-
potban) olcsón eladók.
Köz. felv. a Szerk.

Telivér pedigrees-vizslák.

Angol Pointer, Angol Setter, Irish Setter, Gordon Setter, Szálkásszörű német, Simaszörű német, Griffon.

Kaphatók:

FÓNAGY JÓZSEF-NÉL
BUDAPEST,

Károly körút 5. szám.

Kitűnően idomítva
200 fttól feljebb; kölykök 50 ftt.

Ugyanott megrendelhető:

Fónagy Vizslaidomítása

..... című könyv 3 forintért.

Budapest, Muzeum-körút 7. sz.

LUX MIHÁLY

GYÓGYSZERÉSZ,

DROGUAÜZLET-TULAJDONOS

ajánl:

Turistáknak, vadászoknak és gazdáknak
mindenféle

házi és gazdasági szereket.

21 Parádi üveggyár raftára

Görög István

Budapest, Kossuth Eajos-u. 15.

Ajánl:

Hengerüvegeket, gyűjtőüvegeket,

mifroszkópi

tárgy- és fedőlemezeket stb.

++

Dús választék.

++

Kitűnő minőségben.

Ő cs. és kir. Fensége
JÓZSEF FŐHERCZEG

udvari szállítója,

Ő cs. és kir. Fensége
JÓZSEF ÁGOST FŐHERCZEG

kamarai szállítója

és

Ő kir. Fensége

FÜLÖP-SZÁSZ-COBURG-GOTHA

HERCZEG

szállítója.

Dr. LENDL ADOLF

műgyetemi magántanár, kép. középiskolai tanár, a m. nemz. muzeum volt tisztviselője, számos bel- és külf. egyesület tiszt., örök., választm. v. rendes tagja,

PRAEPARATORIUMA ÉS

TANSZERKÉSZÍTŐ INTÉZETE

BUDAPEST,

II. ker., Donáti-utca 7. sz.

++

Budapest, 1892: arany-érem.

Debreczen, 1894: elsőrendű állami érem.

Lelptig, 1894: díszoklevél.

Lemberg, 1894: elismerő oklevél.

Zenta, 1895: első arany-érem.

Moszkva, 1896: e. ezüst-érem.

Budapest millenniumi kiállítás 1896: 2 érem.

Lüdenscheid, 1897: ezüst-érem.

Brüsszel, 1897: arany-érem.

++

Legmagasabb és magas elismerések.

A Vallás- és Közoktatási, a Földmívelésügyi

Minisztériumok és Budapest

Székes Főváros Tanácsának ajánlásai.

**A Magy. Nemz. Muzcum és Európa
elsőrangú muzeumainak szállítója.**

Cs. és kir. udv. fegyverműves

KIRNER JÓZSEF

az olasz király Ő Felsége udv. szállítója.

BUDAPEST,

RAKTÁR: IV., SZERVITA-TÉR 2.

GYÁR: VII., RÓZSA-UTCZA 7. SZÁM.

Kitüntetések: Ferencz József rend. lov.; arany-koronás érdemkereszt; Pest, 1842: ezüstérem; Pest, 1846: aranyérem; London, 1851: érem; a m. orsz. iparegyes. ezüst díszérme 1872; Bécs, 1873: halad. érem; Székesfehérvár, 1879: aranyérem; Triest, 1882: aranyérem; M. orsz. kiáll. 1885: jurytag.

A fegyverek pontos belővéseért kezes-ség; meg nem felelő fegyverek 14 napon belül becserélhetők.

Choke-bore csövek 5-10 fttal drágábbak.

Levelek a raktárba címzendők.

URSITS „Cascara-Sagrada-bora“

a 3 szív védjeggyel.

Emésztési zavarok, aranyér, makacs székreke-dés, idült gyomor- és bélbajok ellen legjobb a világon.

I üveg 4 korona.

Főraktár: „URSITS“ gyógyszerháza

Budapest, VIII., Rákóczy-tér.

Ugyanitt kapható a világ bármely lapjában hirdetett gyógyszerészetbe vágó különlegesség.

A Magyar Asphalt

részvény-társaság

Budapest, Andrássy-út 30. sz.

Elvállal:

Asphaltburkolást,

szárazzátételt.

Vidékre is szállít

asphalt-anyagot

legolcsóbban jótállás mellett.

Dr. LENDL ADOLF intézetében megrendelhetők:

Kohaut, A Magyarorsz. Madarak meghatározó könyve, 2 ftt. — **Lakatos**, Természeti és Vadász-kepek, 2 ftt. — **Lakatos** Vadászhit, kötve 2 ftt. — **Lakatos**, Vadászati és Madarászati Emlékeimből, 3 ftt. — **Lakatos**, Magyarország nappali orvmadarai, 1:50 ftt. — **Thanhoffer**, A Mikroszkóp és alkalmazása, 3:60 ftt.

Iskolai könyvtáraknak számlára küldjük meg e műveket, másoknak utánvétellel vagy a pénz előleges beküldésére.

Földbirtokosok figyelmébe:

»ÜGETŐ-VERSENYLAP« KIADÓHIVATALA, BUDAPEST, ARÉNA-ÚT 36/a.

»A Természet« szerkesztősége és kiadóhivatala: Budapest, II., Donáti-utca 7. dr. Lendl Adolf intézete.

Nyomatott Markovits és Garainál, Budapest, Lázár-utca 13.